

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Postavení ženy v současné rodině
The status of woman in contemporary family

Petra Nevrlá

Vedoucí práce: PhDr. Daniela Nováková, Ph.D.
Studijní program: Specializace v pedagogice (B7507)
Studijní obor: B BI-PG (7507R045, 7501R008)

2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Postavení ženy v současné rodině vypracoval/a pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum odevzdání práce

.....

podpis

Prohlašuji, že souhlasím s trvalým uložením této práce do databáze
Theses.cz.

Datum odevzdání práce

.....

podpis

Ráda bych poděkovala vedoucí bakalářské práce paní PhDr. Daniele Novákové, Ph.D. za odborné a podnětné vedení mé práce, za milý a vstřícný přístup a za cenné rady, které mi při vypracování bakalářské práce poskytla

.....

podpis

ANOTACE:

Bakalářská práce na téma *Současné postavení ženy v rodině*, podává přehled o soužití ženy spolu s ostatními osobami v rodině, jejich vztazích a srovnání s modely rodin vznikajících po druhé světové válce až do dnes. Zároveň poukazuje na pohled společnosti na role ženy jako matky, manželky, zaměstnané ženy, finančně nezávislé osoby. Teoretická část obsahuje rozbor této problematiky z vědeckého a statistického hlediska. Praktická část přináší reálný pohled na věc právě od žen, žijících v různých typech rodiny. Vychází z rozhovorů s několika subjekty zkoumání. Cílem bakalářské práce je poskytnout ucelený pohled na soužití dnešních rodin a na to, jakou roli v nich hraje žena.

KLÍČOVÁ SLOVA:

žena, rodina, demografie, legislativa, historie, zaměstnání, porodnost

ANOTATION:

The Bachelor Thesis '*The status of woman in contemporary family*', offers an overview of the coexistence of women, along with other family members, their relationships and comparison with family models nascent after World War II until today. While noting the social view on the role of women as mother, wife, working woman, financially independent person. The theoretical part contains an analysis of the issue from scientific and statistical terms. The practical part gives a realistic view of things just from women living in different types of families. It is based on interview with several subjects of research. The aim of the Bachelor Thesis is to provide a comprehensive view of the coexistence of today's families and what role is played by woman.

KEYWORDS:

women, family, demography, legislation, history, employment, fertility

Obsah

Úvod	7
1 Historický pohled na postavení ženy v rodině	9
2 Žena v rodině	11
2.1 Žena jako manželka	13
2.2 Žena jako matka	16
2.3 Žena jako pracující a finančně nezávislá osoba	17
3 Žena demografická	19
3.1 Narození	20
3.2 Sňatek	21
3.3 Rozvod	22
3.4 Mateřství	22
3.4.1 Plodnost a porodnost	23
3.4.2 Potratovost	24
3.5 Úmrtnost	24
4 Rozhovory	26
4.1 Subjekt 1 – matka 3 dětí, samoživitelka	26
4.2 Subjekt 2 – matka 5 dětí, vdaná, dobrovolně v domácnosti	28
4.3 Subjekt 3 – matka 2 dětí, vdaná, kariéristka	30
4.4 Subjekt 4 – bezdětná žena, vdaná	31
4.5 Subjekt 5 – matka, 1 dítě, samoživitelka, žijící u rodičů	33
4.6 Subjekt 6 – matka, 2 děti, samoživitelka, postižené dítě	34
4.7 Subjekt 7 – matka 3 dětí, samoživitelka, nábožensky založená	36
4.8 Subjekt 8 – matka 3 dětí, vdova	37
4.9 Subjekt 9 – bezdětná žena, vdaná	38

4.10	Subjekt 10 – mladá žena, matka 1 dítěe	40
	Závěr	42
5	Seznam použitých informačních zdrojů	44
5.1	Odborná literatura	44
5.2	Internetové zdroje	45

Úvod

Postavení ženy v současné rodině jsem si jako téma bakalářské práce zvolila z důvodu velkého množství různých pohledů společnosti na to, jak by měla žena fungovat v rodině, společnosti a v jejím profesním životě. Ačkoliv lze na tuto problematiku nahlížet z hlediska sociologického, psychologického, filozofického, antropologického, politického, demografického i ekonomického, pro svoji práci volím pohled především sociologicko-psychologický a demografický. Těmito způsoby lze nejnázat na rozdíly mezi dnešními ženami a ženami žijícími ve druhé polovině 19. století.

Pro ucelený pohled na současné postavení ženy v rodině v úvodu své práce hodlám velmi povrchně využít i historických poznatků týkající se této problematiky. Dále se hodlám zaměřit na demografický vývoj žen v naší společnosti, k čemuž využiji data zveřejňovaná Českým statistickým úřadem a dalšími úřady a společnostmi, zabývajícími se obdobnými statistikami. Je mnoho způsobů, jak dnešní společnost na ženy pohlíží, ať už jako na matky, manželky i osoby svobodné, osoby pracující a finančně nezávislé, obsazující mnohdy i vědecké a vedoucí pracovní pozice. V průběhu bakalářské práce se budu věnovat každému z těchto pohledů. Dnešní postavení žen je velmi aktuálním a zároveň i diskutovaným tématem, kdy je nejčastěji poukazováno na rozdíly mezi způsobem života žen dnes a v minulosti a také na rozdíly mezi ženami a muži, čímž se primárně zabývá mezioborová vědní a studijní disciplína - genderová studia. Tyto studia se zabývají především genderovou identitou, různými podobami ženství a mužství a v neposlední řadě diskriminací na základě pohlaví.

Druhou část práce věnuji rozhovorům s deseti různými subjekty. Jedná se o ženy, jejichž životní osudy se v mnohém zásadně liší a v určitých věcech jsou si podobné. Při výběru subjektů jsem se snažila vybrat ženy různého věku, s jinými zájmy, vzděláním, počtem dětí, vdané i svobodné, žijící s partnerem i samoživitelky. Výzkum byl veden pomocí polostrukturovaného rozhovoru, kde jsem ženám položila několik obecných otázek, jejichž cílem bylo odhalit, jak ony samy vnímají své postavení v dnešní společnosti podle toho, jak k nim přistupuje jejich okolí, rodina.

V závěru bakalářské práce provedu analýzu rozhovorů s vybranými subjekty a srovnání pohledu společnosti a samotných žen na jejich postavení v současné rodině. Zároveň se pokusím srovnat realitu, jak ji vnímají respondentky, které souhlasily s rozhovorem, s obecně zveřejňovanými tvrzeními ohledně života žen.

1 Historický pohled na postavení ženy v rodině

Již v dávné historii docházelo k rozdělení fyzické práce i postavení v rodině mezi mužem a ženou. Rozdíly mezi oběma pohlavími byly dány především biologickým předurčením ve stavbě těla, která umožňovala muži konat těžší a namáhavější práci, zároveň mu poskytovala delší pracovní výdrž. Díky těmto fyzickým rozdílům patrně vzniklo i hierarchické uspořádání rolí muže a ženy v rodině. Muži byli lovci, jejich primárními úkoly bylo obstarání potravy a eliminace případného nebezpečí, ochrana před divokou zvěří nebo jinými národy. Ženy primitivních národů se nevzdalovaly od vystavěných vesnic, měly funkci sběraček a udržovaly oheň. Především ale byly matkami. Ženy v tomto období neměly žádnou dominantní úlohu. V těchto kmenech a společenstvích převládal systém patriarchátu, i když některé studie, které jsou ovšem považovány za feministické, předpokládají, že v západní společnosti existovalo několik kultur, ve kterých se uplatňoval systém matriarchátu – výsadního postavení žen.

Už od pravěku se formoval pohled na ženy, jako méněcenné bytosti, prakticky sloužící muži. „Přírodní člověk si nebral ženu z nějaké lásky – tehdy ji ještě neznal – ale jako služku, otroka a „oslici“. Byla to hospodářská nutnost. Jeho touha po pohlavní změně se naplňovala při pohlavní nevázanosti na slavnostech se ženami, které půjčoval hostitel, častým střídáním žen, jejich výměnou, atd.“¹ I v této době byla žena ve své podstatě monogamní bytostí, ačkoliv s tím nemusela být naprosto ztotožněna. Již od dětství byla vystavována většímu morálnímu a sociálnímu tlakem. Z tohoto důvodu byla nucena své pocity skrývat a zůstávala věrná jednomu muži, který však mohl mít případně i více žen.

„Ve středověku se žena ještě více přimknula k tradiční roli správkyně domácího krbu, rodičky dětí a kuchařky. Díky katolické církvi se podíl ženy na mocenských strukturách zmenšil na nulu. Je zajímavé, že z čarodějnictví, které bylo oblíbeným soudním rozsudkem již od 12. století, byly nařčeny téměř výhradně ženy a obviněných mužů bylo velmi málo.“² První významnější změny v postavení žen se začaly projevovat během

---

¹ NEUMANN, S. K. Dějiny ženy. 2013, s. 20, ONLINE [cit. 2017-06-22]

² ČERMÁK, J. Postavení ženy ve společnosti se zaměřením na Českou republiku. ONLINE [cit. 2017-06-22]

osvícenství, kdy se ženy zapojují i do politického dění. Svou roli v tomto průlomů hrálo i oslabení vlivu církve.

Během 19. století se ženy začaly veřejně hlásit o svá práva, zakládaly feministická hnutí a jejich cílem bylo získání volebního práva. Toho dosáhly ženy po celém světě v průběhu let 1893 – 1979. Posledním a jediným státem, který volební právo ženám udělil až v roce 2015, byla Saúdská Arábie. Tam získaly ženy volební právo pouze na komunální úrovni, avšak ani muži v této zemi nejsou oprávněni volit parlament. Tato funkce náleží králi.

Velké rozdíly mezi pohlavími byly také zřejmé v oblasti zaměstnání. Bylo zvykem, že ženy, jež se vdaly, zůstávaly nezaměstnané, staraly se o domácnost a děti. První zásadní zvrat nastal začátkem 20. století, kdy byla většina pracujících mužů za druhé světové války naverbována a ženy byly nuceny ujmout se práce, kterou doposud plnili pouze muži. Byly zaměstnané především v továrnách, kde se vyrábělo příslušenství pro vojáky a armádu. Po volnějších 30. letech 19. století se situace opakovala v důsledku druhé světové války. Následně začaly ženy postupně pronikat do pozic, původně obsazovaných pouze muži, avšak za méně výhodných platových podmínek.

2 Žena v rodině

Postava ženy je ve většině kultur spojována s „teplem domova“. Jejím údělem bylo udržovat oheň, starat se o domácnost, o manžela a děti. Byla to právě žena, která nosila klíče od domu, čímž jej měla chránit a klíče od spíže nebo sýpky, jelikož bylo její výsadou a zároveň povinností dohlížet na zásoby rodiny. Byly to funkce, díky nimž si vysloužila úctu členů rodiny. Stala se elementem, díky kterému se domácnost, o kterou se starala, přeměnila v domov. Z ženského hlediska lze domácnost posoudit jako soubor povinností, které má žena za úkol a které plní. Domovem se však může rozumět nejen prostor, ve kterém rodina žije, ale také atmosféra, kterou je daný prostor naplněn. V literatuře i v médiích se setkáváme se dvěma pohledy na ženu jako „strážkyni krbu“. Žena jako anděl domácnosti – „Tvůrkyní domácnosti je v první řadě domácí paní. Z ní musí vycházet duch, jenž domov posvěcuje a zasvěcuje. Muž může poskytnouti potřebný hmotný podklad k zařízení a vedení domácnosti, ale nemůže vdechnouti mu duše. Jen žena je to, jež propůjčuje domácnosti své půvaby, ono naladění, jehož nelze blíže popsati a o němž básník praví: „I štít na střeše jásá a těší se ze svého jsoucná.“ – O. Swett Marden, *Cesta lásky*, 1925.“³ Druhou možností je vnímání ženy, jako domácího otroka – „Muži nechtějí pouze poslušnosti žen, chtějí také jejich náklonnost. S výjimkou těch nejbrutálnějších si všichni muži přejí mít v ženě, s níž žijí v nejužším svazku, ne přinucenou, ale ochotnou otrokyni, ne pouhou otrokyni, ale favoritku. Použili tedy všech dosažitelných prostředků, aby si zotročili její mysl. – J. S. Mill, *Poddanství žen*, 1869“⁴

S názorem, že žena není předurčena pouze péčí o rodinu a domácnost přišel již Tomáš Garrigue Masaryk, který tvrdil, že ve jménu domácnosti se ženy oddalují od práce veřejné. Poukazuje také na skutečnost, že žena v domácnosti je živena svým manželem, případně otcem či bratrem. Její práce, kterou vynakládá ve prospěch domácnosti a hospodářství tak není žádným způsobem ohodnocena. „Otázka sociální není však už filantropickým, humanitním sportem, nýbrž prací k zákonnému zajištění sociální spravedlnosti. Žena proto

---

³ VODÁKOVÁ, A. Rod ženský. 2003, s. 87

⁴ VODÁKOVÁ, A. Rod ženský. 2003, s. 88

musí pochopovat veřejné a politické úkoly doby, musí jako muž a s ním se věnovat veřejnosti.“⁵

Dnes je rodina vnímána jako základ sociální společnosti. Plní mnoho funkcí – je samostatnou ekonomickou jednotkou, vytváří co nejideálnější prostředí pro výchovu, probíhá v ní základní socializace, hmotně zajišťuje všechny své členy. Nejzákladnější funkcí rodiny je však funkce reprodukční. A to jak z hlediska biologického, ekonomického, sociálního tak i politického.

John Hajnal určil dva historické typy rodiny, kde v každém z nich se k ženě jako k matce přistupovalo naprosto odlišným způsobem. Prvním typem byla rodina Severozápadní a druhým typem rodina Jihovýchodní. Předěl mezi těmito typy tvořila hranice stanovená mezi Terstem v Itálii a St. Peterburgem v Rusku. Čechy a převážná většina Moravy patřily do Severozápadní skupiny, která se vyznačovala menším počtem členů, relativně vysokým věkem při vstupu do manželství a v případě dědického práva majetek dědil syn, který musel sourozence a matku vyplatit. Druhým modelem je Jihovýchodní typ rodiny. V této rodině se vyskytuje více členů, četnost sňatečnosti je vyšší při nižším věku manželů a v případě dědičnosti matky zůstávaly na statku spolu se syny a dcery se provdaly jinam.

Tvorba západního stylu rodiny má určité fáze, kterými vztah mezi mužem a ženou prochází. Samotný vztah dle Oldřicha Matouška začíná výběrem partnera, pokračuje sňatkem, následuje orientační a prokreační rodina, transgenerační tradice, rodina s předškolním dítětem, rodina se školními a dospívajícími dětmi a nakonec nastává fáze opuštěného hnízda. Při výběru partnera mají ženy a muži rozdílná očekávání a rozdílné požadavky na svůj protějšek. U mužů je to nejčastěji potřeba mít navařeno, uklizeno, sex kdykoli se mu zamane, stálý obdiv partnerky a také to, že jej nebude partnerka obtěžovat se svými problémy. Na rozdíl od toho ženy od svých partnerů očekávají komunikaci, empatii, duševní porozumění a časté projevy lásky.

U sňatků došlo oproti historii k zásadním změnám. Nejedná se již o takzvané aranžované sňatky, ale partneři si sami navzájem vybírají člověka, s nímž chtějí strávit zbytek života

---

⁵ MASARYK, T. G. Moderní názor na ženu. ONLINE [cit. 2017-06-22]

a mnoho párů má v době svatby již potomka, nebo jej očekávají. Sňatkem také dochází k vlivu rodiny orientační na rodinu prokreační, který se uplatňuje tím, že se dítě chová dle vzoru svých rodičů a ve své nové rodině uplatňuje tradice, které si přináší z dětství. Ve většině případů tyto tradice do nové rodiny přináší právě žena. Transgenerační tradice se projevují především tím, že rodina udržuje mezi svými členy vazby a ctí společné tradice. Po příchodu dítěte na svět je dítě velmi závislé na svých rodičích, především na matce, a to po dlouhou dobu. Dítě je schopné matku rozlišit již několik dní po porodu. Vlivem četných interakcí vzniká u dítěte nejprve blízký vztah k matce, později k otci. Přibude-li do rodiny další dítě, má starší sourozenec pocit, že s ním musí o přízeň rodičů soupeřit. Při prvním osamostatnění dětí má matka znovu možnost nastoupit do zaměstnání, čímž se většinou emočně náročné vztahy v rodině začnou uklidňovat. Po opuštění společné domácnosti dochází v časně dospělosti potomků k dalšímu přerozdělování tradičních rolí v rodině, při němž zase využívají zkušeností z rodiny orientační.

V současnosti se mimo konzervativního složení rodiny, které tvoří heterosexuální pár, tedy muž a žena spolu s dětmi, vyskytují i rodiny méně tradičního složení. Nejčastěji se jedná o rodiče samoživitele, což je ve většině případů matka. Rodinu s dětmi může tvořit i homosexuální pár v případě, že děti jsou potomky jednoho z partnerů. „V dnešní době je spousta dětí vychovávána lidmi, kteří je nepřivedli na svět. Mám na mysli hlavně rodiny, kde se rodiče rozvedli, jeden nebo oba zemřeli, nikdy neuzavřeli sňatek nebo se nemohou z nejrůznějších důvodů o děti starat. Stoupající počet dětí vyrůstá také u dvojic stejného pohlaví, většinou žen. Tyto děti jsou pak částí nových rodin, kterým říkáme rodiny nevlastní, adoptivní nebo pěstounské. Já říkám takovým rekonstituovaným rodinám smíšené.“⁶

2.1 Žena jako manželka

„Z přírodovědného hlediska definoval Westermarck manželství jako delší či kratší svazek samce a samičky, který trvá alespoň přes kopulační akt a dokud se nenarodí potomstvo.“⁷ Manželství má samo o sobě v dnešní době formu spíše sociální než biologickou. Je jakousi formou legálního stvrzení partnerského vztahu, který následně v očích veřejnosti získává

---

⁶ SATIROVÁ, V. Kniha o rodině. 2006, s. 153

⁷ NEUMANN, S. K. Dějiny ženy. 2013, s. 75

větší váhu. Mimo to vznikají partnerům v manželském svazku právní výhody týkající se majetku, nebo poskytování informací o zdravotním stavu partnera. Dalšími výhodami, které manželství přináší je získání pocitu větší jistoty a opory, než je tomu u nemanželských párů.

Dle psychiatra a psychoterapeuta MUDr. Miroslava Plzáka existuje v manželství několik typů žen, což popsal v knize Klíč k výběru partnera pro manželství. V knize popisuje tři skupiny „normálních“ žen (hospodyně, sportovkyně a intelektuálka), které třídí do dalších menších skupin, dle jejich přístupu k domácnosti, partnerovi, rodině, ale také dle jejich povahy a vlastností. První skupinou je žena hospodyně – ta je určena svým kladným, mnohdy až přehnaným vztahem k domácnosti, kterou se snaží udržovat v naprostém pořádku dle svého řádu. Mezi klady, které tyto ženy mají uvádí MUDr. Plzák například čistotnost, talent se o vše postarat sama, ale také schopnost nevěry, kterou žena dokáže dobře skrývat a nikdy nedopustí, aby se jakkoliv dotkla jejího manželství. Jedná se o ženy spíše skromné a společensky plaché. Nevýhody v partnerském soužití s tímto typem žen spatřuje v tom, že jsou tvrdohlavé, neústupné, velmi žárlivé a mají touhu své teritorium stále zvětšovat. Tuto skupinu dále dělí na menší podskupiny – hospodyně tyran či despota (klasický matriarchální přístup), křehká hospodyně (žena často podléhající násilníkům a alkoholikům), hospodyně dobrosrdečná (žena věčně optimisticky naladěná, péči o domácnost a rodinu zvládá s úsměvem). Další větší skupinu tvoří ženy sportovkyně, jejichž klady jsou především v nekonfliktním přístupu k partnerovi, v improvizaci a neuvěřitelné důvěře. Zápory se liší v jednotlivých podskupinách. Sportovkyně asketa je přísná, nesmlouvavá, puntičkářská osoba, která si v domácnosti nepotrpí na přílišné pohodlí. Sportovkyně závodnice je žena toužící po uznání, nedosáhne-li svých cílů, je hysterická. Posledním typem je sportovkyně táborových ohňů – tábornice. Ženy intelektuálky tvoří třetí skupinu. Dle definice „...sportovkyně sportuje, hospodyně vaří a intelektuálka především hovoří. Je fanatičkou mluveného slova.“⁸ Tento typ žen nevěnuje domácnosti mnoho času. Snaží se vychovávat děti „moderně“, kdy jim chvíli dovolí úplně vše, potom je nespravedlivě trestá. Tuto metodu se snaží praktikovat také na manželovi. Ženy nezapadající ani do jednoho konceptu patří do skupiny divných žen,

---

⁸ PLZÁK, M. Klíč k výběru partnera pro manželství. 2004, s. 122

kteřou tvořív až 10% ženské populace. Do skupiny divných žen patří například žena líná. „Lenost ženy může být zděděná jako takzvaná asociální vlohá, nebo může být způsobena třeba ženským alkoholismem, nějakou vážnou duševní chorobou, ale jako jedinečný příznak je vždy vážně varovným signálem pro manželství.“⁹ Žena přecitlivělá – „žena fakticky

a objektivně přecitlivělá je žena ustavičně nařikající, štkající, žena, která nesnese nejistotu, novosti, obává se, že ji muž opustí a zůstane sama, že vážně onemocní, že ji opustí děti. Od ženy hysterické se liší především tím, že si pláčem a štkáním nic nevynucuje, nevydírá, nežádá ujištění.“¹⁰ Žena hašteřivá čeká na jakoukoliv záminku, aby se, nejen v manželství, mohla hádat. Ženy nezdrženlivé se dělí na další dílčí skupiny a to – žena eroticky nezdrženlivá, žena milostně nestálá, žena toxikomanka, žena ekonomicky nezdrženlivá. Ženy žárlivé svou žárlivost projevují buďto skrytě, nebo nezakrytě. K hysterii u ženy opravdu hysterické se přistupuje jako k nemoci, kterou také je. „Nepoznána a neléčena rozdrťí pár s mrazivou neúprosností.“¹¹

Manželství, spíše tedy práva a povinnosti, které z něj vyplývají pro osoby, jenž jsou jím spojené jsou zakotveny v zákoně: „Podle zákona si manželé jsou navzájem povinni úctou, jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svou důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti. Dále má manžel právo na to, aby mu druhý manžel sdělil údaje o svých příjmech a stavu svého jmění, jakož i o svých stávajících i uvažovaných pracovních, studijních a podobných činnostech. Také je manžel povinen při volbě svých pracovních, studijních a podobných činností brát zřetel na zájem rodiny, druhého manžela a nezletilého dítěte, které nenabýlo plné svéprávnosti a které žije spolu s manželý v rodinné domácnosti, a popřípadě dalších členů rodiny.“¹²

---

⁹ PLZÁK, M. Klíč k výběru partnera pro manželství. 2004, s. 128

¹⁰ PLZÁK, M. Klíč k výběru partnera pro manželství. 2004, s. 129

¹¹ PLZÁK, M. Klíč k výběru partnera pro manželství. 2004, s. 136

¹² ONLINE <http://www.abcrodinnepravo.cz/prava-a-povinnosti-manzelu.php> [cit. 2017-06-26]

2.2 Žena jako matka

V posledních letech graduje trend málopočetných rodin, či úplně bezdětných partnerství. Příčinou této situace je dle většiny studií a výzkumů špatná finanční situace mladých rodin a nedostatečná rodinná politika státu. Tlak na ženu se stavem dnešní společnosti stupňuje. Je po ní požadováno, aby byla úspěšnou ve své profesi, tudíž i finančně nezávislou, dále manželkou, hospodyní a v neposlední řadě matkou. Tyto nároky mají za následek odsouvání mateřství, stále vyšší věk prvorodiček a tím i snižování počtu dětí v rodině. Ve srovnání s minulostí by měly dnešní prvorodičky ve svém věku již odrozeny všechny děti.

Při zakládání rodiny hraje svou roli, mimo biologických, sociopsychologických a ekonomických aspektů, také partner ženy. Dle definice sociologa I. Možného z roku 1983 „od nepaměti ženu spoutává její reprodukční funkce skrze svou energetickou náročnost, které nemůže dostát, chybí-li v rodinném systému energie muže. Muž pak od nepaměti zajišťuje svou dominanci v páru tím, že plodí tolik dětí, aby byl k jejich zabezpečení nezbytný. Zvětší-li se ekonomická kapacita ženy kultivací její pracovní síly prostřednictvím kvalifikace natolik, že dokáže i sama udržet rodinný systém na akceptovaném standardu za předpokladu omezeného počtu dětí, a je-li v jejích rukou prostředek a tedy i rozhodnutí omezující počet dětí, je poprvé v historii skutečně nezávislá, samostatná, rovnoprávná.“¹³ Je tedy zřejmé, že i společnost tím, že nutí ženy k samostatnosti, je částečně odpovědná za stále se zvyšující počet žen bezdětných a matek, které dítě vychovávají bez přítomnosti jejich otce, případně i bez přítomnosti jakéhokoliv jiného muže. Zejména v tomto případě je žena nucena rozhodnout, tolik dětí si vlastně může „dovolit“. Tohle rozhodnutí zapříčiňuje celkové stárnutí společnosti, kdy stárnoucích osob ve společnosti přibývá rychleji, než nově narozených dětí. „Chybí nám ještě dostatečný historický odstup, ale všechno, zdá se mi, nasvědčuje tomu, že vynález antikoncepce, jež dává ženě do rukou suverénní rozhodnutí o tom, zda, kdy a kolik bude mít dětí, má pro lidstvo epochální význam, srovnatelný snad s ovládnutím ohně anebo

---

¹³ MOŽNÝ, I. Rodina a společnost. 2011, s. 150

vynálezem kola. Je to hluboká civilizační změna, které jsme ještě příliš blízko, abychom její význam plně pochopili.“¹⁴

Na rozdíl od minulosti, kdy se v rodině rodilo relativně hodně dětí a ničím zvláštním nebyly ani rodiny s osmi potomky, dnešní rodiny mají průměrně dvě děti. Přesně, dle statistických údajů, se počet dětí na jednu ženu v roce 2015 zvýšil z hodnoty 1,53 na 1,57. S tím, že hodnota 1,5 bývá vnímána jako hranice „nízké plodnosti“. Aby došlo ke zpomalení stárnutí populace v České republice, bylo nutné zvýšení porodnosti alespoň na hodnotu 2,1 na jednu ženu. Tato hodnota byla na území ČR naposledy zaznamenána v roce 1980.

2.3 Žena jako pracující a finančně nezávislá osoba

Dnešní ženy se mohou svým pracovním vytížením, pracovními možnostmi i vzděláním rovnat mužům. Rozdíly v platovém ohodnocení se, také vlivem genderových studií, už prakticky vyrovnaly. Přesto jsou určité, nejčastěji vedoucí pozice, obsazovány přednostně muži z důvodu předpokladu, že žena časem odejde na mateřskou a později rodičovskou dovolenou.

I v současné společnosti tedy existují rozlišné náhledy na ženu jako matku a zároveň pracující ženu. Prvním je stanovisko konzervativní, jehož hlavní myšlenou je, že vdaná žena, zvláště pak matka, by neměla pracovat a měla by být v domácnosti. To se také promítá na výchově další generace, kdy je jinak přistupováno k dívkám a jinak k chlapcům. Dalším pohledem je stanovisko neokontroverzní, které počítá s tím, že žena pracuje i v případě, že je vdaná. Práci přeruší v průběhu těhotenství a navrací se k ní tehdy, kdy děti její péči bezpodmínečně nepotřebují. Avšak se předpokládá, že v případě nutnosti dá před prací přednost péči o rodinu. „Egalitární přístup k otázce zaměstnání žen poukazuje na to, že tříázový model způsobuje devaluaci ženské kvalifikace v době péče o děti. Zejména pokud je mateřská fáze delší, žena kvalifikovanější a rozvoj oboru jejího zaměstnání dynamičtější, ztratí výpadkem z profese kontakt s jeho dynamikou a je de facto odsouzena k méně kvalifikované práci v oboru, pokud z něho nevypadne úplně. I tehdy však, když se jí s vynaložením extrémního úsilí podaří nejen si kvalifikaci udržet,

---

¹⁴ MOŽNÝ, I. Rodina a společnost. 2011, s. 148

ale i obnovit postup k odpovědnější a lépe placené práci, zpoždění několika let, které věnovala výchově svých dětí, nemůže už vyrovnat: v soutěži s muži stejných schopností o „místo nahoře“ prohrává.“¹⁵

U žen, soustředících se na vědeckou kariéru, a žijících v dvoukariérních párech, se ukazuje, že zkombinování pracovního a rodinného života může být opravdu velký problém. „Skutečnost, že s mateřstvím a aktivním rodičovstvím se v této oblasti stále příliš nepočítá, nebo že je někdy mateřství a aktivní rodičovství dokonce stavěno do přímého protikladu k výkonu špičkové vědecké kariéry, se spolu s dalšími genderovými bariérami podílí na tom, že jsou vědkyně-matky, ale i bezdětné (u nichž jejich okolí jakoby automaticky předpokládá, že se matkami stanou) nepřímo vylučovány z participace (zejména na vyšších kariérních pozicích) v oblasti vědy a výzkumu.“¹⁶

Navzdory většině předsudků jsou ženy schopny finanční nezávislosti a v případě, že se z nich stanou samoživitelky, se dokážou postarat o sebe i děti. V případě nižší mzdy, nedostačující na pokrytí nákladů na život a výchovu dítěte, má žena, jako rodič, možnost čerpat příspěvky či dávky ze sociálního systému, který se snaží život rodičům samoživitelům usnadnit alespoň z ekonomického hlediska.

---

¹⁵ MOŽNÝ, I. Rodina a společnost. 2011, s. 181

¹⁶ LINKOVÁ, M. Nejisté vyhlídky. 2013, s. 177

3 Žena demografická

„Demografie studuje reprodukci lidských populací a šíří podmíněnosti tohoto procesu. Výsledkem demografické analýzy jsou ukazatele, které charakterizují strukturu populace, úroveň reprodukce a změny demografického chování. Demografický rozvoj je chápán jako část celkového rozvoje lidstva, týkající se jeho přirozené reprodukce. Reprodukční proces však neprobíhá izolovaně a je v značné míře ovlivňován i ekonomickou, sociální a politickou situací v zemi. Výrazné změny těchto podmínek ovlivňují reprodukční chování a mají za následek kvantitativní i kvalitativní změny v demografické reprodukci.“¹⁷

V demografickém chování docházelo v historii k několika změnám. V 19. století a počátkem století 20., docházelo ke snižování porodnosti a prodlužování průměrného věku, tudíž ke zvyšování věku úmrtí. Počet uzavřených sňatků stagnoval a rozvodovost prakticky neexistovala. Stejně tak i umělé přerušování těhotenství a děti narozené mimo manželský svazek. K dalším citelnějším změnám došlo v rozmezí let 1965-1985, „Tento nový vývoj označovaný jako druhý demografický přechod, byl spojován s růstem individualismu, se změnami v hodnotové orientaci lidí, s rostoucí emancipací žen, se zvyšováním jejich vzdělanostní úrovně i zaměstnaností.“¹⁸ Docházelo k destabilizaci tradičního náhledu na rodinu, její funkce ztratila svou nezastupitelnost. Zvyšoval se počet nesezdaných dvojic žijících v jedné domácnosti, nemanželských dětí. Začal se zvyšovat věk prvorodiček a snížení počtu narozených dětí lze přisuzovat rozšíření antikoncepce.

Vzhledem k současnému ekonomickému a sociálnímu stavu společnosti nelze předpokládat návrat k demografickým charakteristikám, které se zde daly pozorovat před rokem 1989.

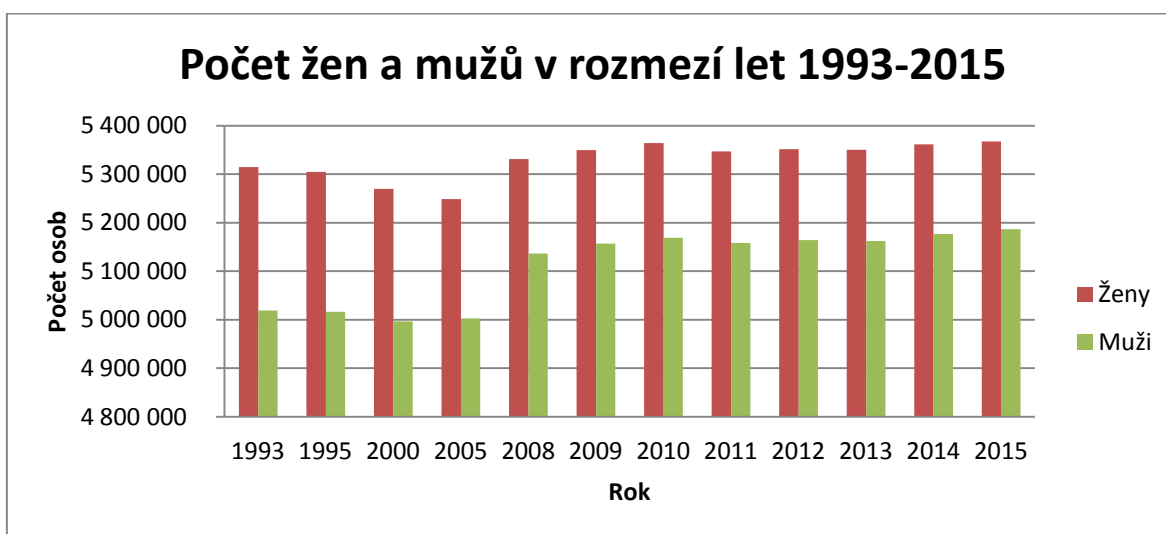
¹⁷ VODÁKOVÁ, A. Rod ženský. 2003, s. 246

¹⁸ VODÁKOVÁ, A. Rod ženský. 2003, s. 247

3.1 Narození

V případě demografického zkoumání struktury obyvatelstva lze říci, že v populaci převládají ženy, a to především ty starší. Avšak demografický ukazatel porodnosti ukazuje, že se rodí více chlapců, než dívek. Poměr mezi oběma pohlavími je 1:1,04-1,07. Chlapci jsou oproti dívkám více náchylní na dětské nemoci a také je u nich četnější úmrtnost na tyto choroby, nežli u dívek.

Graf 1: Demografické složení populace dle pohlaví v letech 1993-2015

Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zaostřeno na ženy a muže–2016* [online]. Czso.cz, 29.12.2016. [Cit. 2017-06-26]. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/1-obyvatelstvo-a-rodiny-a-domacnosti-37ubg89xpz>

Tabulka 1: Demografické složení populace dle pohlaví a věku v letech 1993-2015

Rok	0-14 let		15-59 let		60 a více let	
	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži
1993	979 932	1 029 820	3 218 572	3 247 506	1 116 212	741 971
1995	923 379	969 880	3 267 551	3 303 427	1 113 899	743 208
2000	898 580	944 099	3 285 443	3 323 908	1 113 029	744 078
2005	789 906	831 956	3 317 358	3 362 185	1 131 186	773 845
2008	720 054	759 953	3 301 344	3 422 632	1 309 767	953 792
2009	727 365	767 005	3 283 877	3 408 483	1 338 374	981 709
2010	738 955	779 187	3 256 233	3 378 699	1 368 783	1 010 913
2011	750 307	790 934	3 197 205	3 321 823	1 399 723	1 045 453
2012	759 767	800 529	3 163 424	3 289 640	1 428 585	1 074 180
2013	768 238	809 217	3 127 331	3 253 087	1 454 470	1 100 076

2014	779 580	821 465	3 100 068	3 229 401	1 481 700	1 126 061
2015	791 107	832 609	3 071 816	3 204 541	1 504 590	1 149 180

Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zaostřeno na ženy a muže–2016* [online]. Czso.cz, 29.12.2016. [Cit. 2017-06-26]. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/1-obyvatelstvo-a-rodiny-a-domacnosti-37ubg89xpz>

Dle demografických údajů, týkajících se složení české populace a jejího věku, lze rozpoznat trend stárnoucí společnosti, kde počet osob starších 60 let je podstatně vyšší než počet narozených dětí a ženy ve stárnoucí populaci mají jasnou početní převahu nad muži.

3.2 Sňatek

„Nově nastoupený trend reprodukčního chování zahrnuje i změny v úrovni sňatečnosti, které se projevují odkládáním sňatků do vyššího věku, preferencí nesezdaných soužití a celkovým snižováním intenzity sňatečnosti. Vývoj sňatečnosti je nepochybně ovlivněn změnami v hodnotové orientaci nejen žen, ale obecně mladých lidí.“¹⁹

Tabulka 2: Počet žen uzavírajících manželství dle věku

Věk	1993	2000	2005	2010	2013	2014	2015
16-19	20 105	3 008	1 214	573	430	383	379
20-24	24 770	22 765	11 866	7 376	5 961	6 026	6 370
25-29	4 734	13 093	19 353	16 313	15 045	15 778	16 395
30-34	1 058	1 822	5 026	8 215	8 282	9 075	9 401
35-39	394	458	760	1 745	2 589	3 001	3 345
40-44	179	162	177	299	448	606	825
45-49	104	94	89	109	122	132	167

¹⁹ VODÁKOVÁ, A. Rod ženský. 2003, s. 249

50-54	33	53	58	47	65	75	78
55+	73	73	62	57	87	79	61

Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zaostřeno na ženy a muže–2016* [online]. Czso.cz, 29.12.2016. [Cit. 2017-06-26]. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/1-obyvateľstvo-a-rodiny-a-domacnosti-37ubg89xpz>

Žen ve věkovém rozmezí 16-24 let vstupuje do manželství větší počet než mužů stejného věku. Ve věkové skupině 25-34 let dochází v průběhu let ke srovnání počtu žen a mužů, kteří se rozhodli do manželství vstoupit, což se mění u skupiny osob ve věkovém rozmezí 35-55+, kdy začínají nad ženami značně převažovat v uzavírání manželství muži.

Při zkoumání Českého statistického úřadu bylo zjištěno, že dnes manželství v největším poměru uzavírají páry, kde oba z partnerů dosáhli středoškolského vzdělání s maturitou oproti roku 1995, kdy nejvíce nově uzavřených manželství tvořily páry, v nichž oba partneři měli středoškolské vzdělání bez maturity, následovány páry, kde byl muž vysokoškolsky vzdělaný a žena ukončila střední školu maturitní zkouškou.

3.3 Rozvod

Vysoká míra rozvodovosti patří k negativním rysům vývoje populace v České republice. Ve všech věkových kategoriích je vyšší zastoupení rozvedených žen, které jsou často také těmi, kdo žádost o rozvod podává. To až ve dvou třetinách případů. Avšak je nutné přihlédnout k faktu, že většina manželství končí dohodou obou stran. Největším problémem, který vysoká rozvodovost přináší je vznik neúplných rodin, jelikož až 3/4 rozvádějících se párů má již děti.

Z dat Českého statistického úřadu vychází, že se počet rozvodů od roku 1993 snížil zhruba o 4200, což nelze považovat za úbytek rozpadů manželství, jelikož počet sňatků svobodných snoubenců klesl za stejné období o 13500. Lze tedy říci, že rozvodovost stále roste. Nejčastěji k rozpadu manželství dochází v rozmezí pátého až devátého roku manželství a četnost se postupně snižuje, ne však výrazně.

3.4 Mateřství

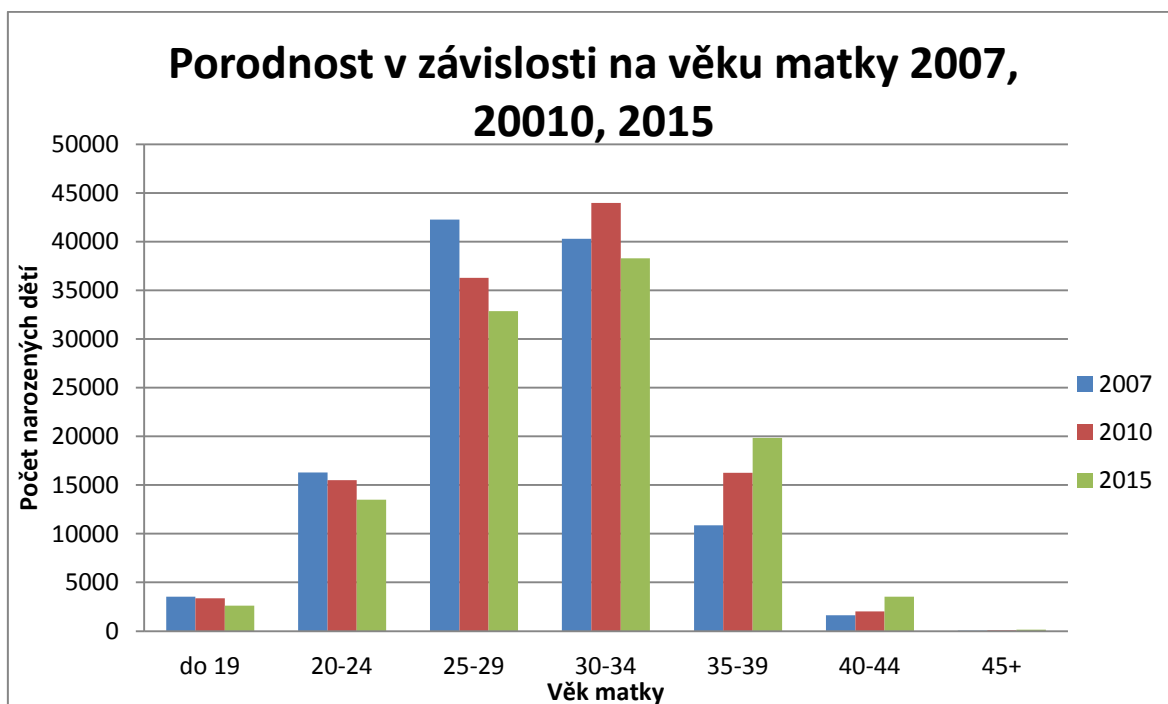
Pro většinu žen mateřství naplněním jejich samotné podstaty, splnily to, pro co byly předurčeny. Často se však nechávají strhnout svým mateřstvím, soustředí se pouze na svou roli matky a roli manželky odsouvají do pozadí. Výchově dětí a určení pozic v rodině se

věnuje, mimo jiných odborníků, psychologka Jiřina Prekopová například v knize *Malý tyran*, která může matkám, spolu s množstvím dalších publikací, pomoci ke zvládnutí jejich role matky a zároveň i manželky.

3.4.1 Plodnost a porodnost

„Žena je nejen v demografickém studiu spojována především se svou jedinečnou a nezastupitelnou rolí matky. Není náhodou, že většina demografických ukazatelů charakterizuje úroveň plodnosti ve vztahu k ženám, sleduje rozsah a strukturu žen v reprodukčním věku, jejich průměrný věk při narození prvního dítěte a všech dětí, rozložení plodnosti podle věku matek apod.“²⁰

Graf 2: Porodnost v závislosti na věku matky

Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zaostřeno na ženy a muže–2016* [online]. Czso.cz, 29.12.2016. [Cit. 2017-06-26]. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/1-obyvateľstvo-a-rodiny-a-domacnosti-37ubg89xpz>

Ze statistik je zřetelné, že nejvíce dětí se v roce 1993 v závislosti na vzdělání rodilo ženám se středním vzděláním bez maturity, dále ženám s maturitou, se základním vzděláním a nejméně ženám s vysokoškolským vzděláním. V roce 2015 porodilo děti nejvíce žen

²⁰ VODÁKOVÁ, A. Rod ženský. 2003, s. 247

se středoškolským vzděláním s maturitou, následované ženami s vysokou školou. Změnu tohoto trendu lze však přisuzovat větším možnostem ve vzdělávání dnešních žen a také zvýšenému věku žen při porodu prvního dítěte.

3.4.2 Potratovost

„Úroveň plodnosti je kromě ekonomicko-sociálních podmínek úzce spjata i s rozšířením antikoncepce a v případě nechtěného těhotenství s dostupností jeho umělého ukončení.“²¹ U potratovosti lze hovořit o dvou formách, které k ukončení těhotenství vedou. A to plánované ukončení těhotenství – interrupce a spontánní potrat, kdy dojde k ukončení těhotenství z fyziologických příčin. V druhém případě se jedná o ukončení vývoje dítěte během prenatální fáze, nebo o ukončení těhotenství lékaři v případě odhalení vývojové vady plodu.

Koncem 20. století, kdy na území České republiky nebyla ještě antikoncepce přístupná jako dnes, počet ukončení těhotenství na žádost ženy dosáhl vrcholu, což bylo dáno i velmi benevolentní potratovou politikou. V této době se počet interrupcí prakticky rovnal počtu živě narozených dětí. Zpřístupnění antikoncepce a celková osvěta v počátcích 21. století přispěla k tomu že, již nedochází k tak velkému počtu nechtěných těhotenství.

3.5 Úmrtnost

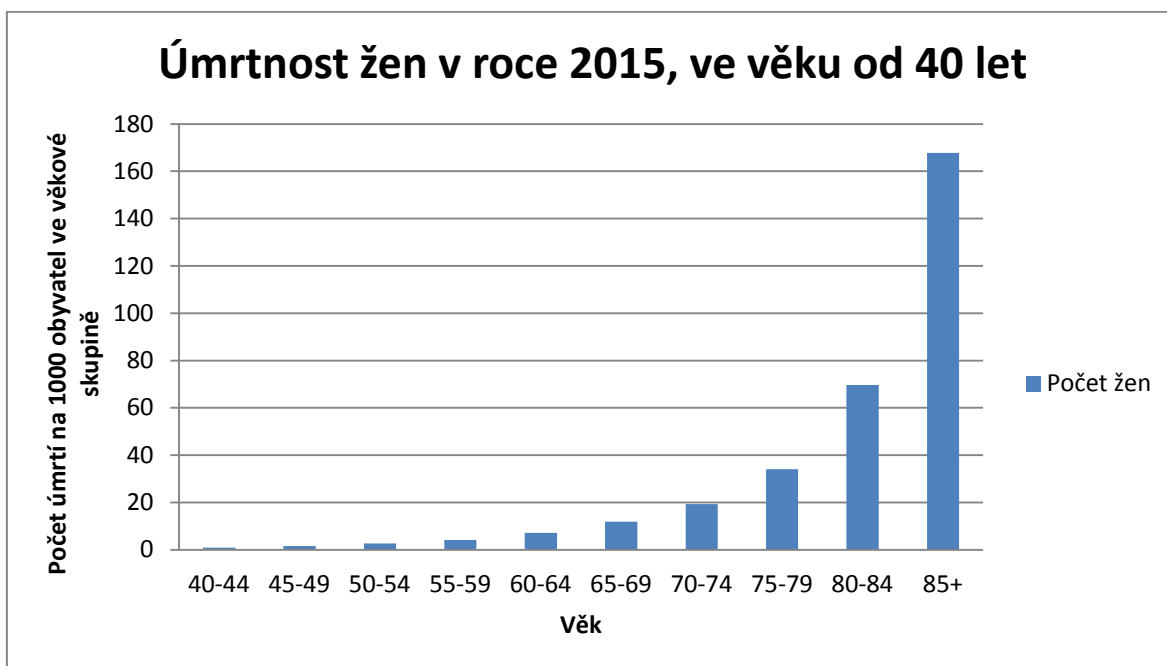
V závislosti na věku dochází v populaci ke změně zastoupení žen v poměru k počtu mužů. Převaha mužů, kterou mají při narození je postupně eliminována, zvláště pak nižší úmrtností žen. K této situaci dochází prakticky ve všech vyspělých zemích.

Chlapci narození v roce 2015 mají dle statistických výpočtů šanci žít do věku 76 let, u dívek je pravděpodobný věk dožití 81 a půl roku.

Graf 3: Úmrtnost žen v roce 2015

---

²¹ VODÁKOVÁ, A. Rod ženský. 2003, s. 248

Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zaostřeno na ženy a muže–2016* [online]. Czso.cz, 29.12.2016. [Cit. 2017-06-26]. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/2-zdravi-t9pysop1mh>

Úmrtnost žen ve věku do 39 let se pohybuje v hodnotách do 1 úmrtí na 1000 obyvatel v dané věkové skupině. Jedinou výjimku tvoří úmrtnost novorozeneček, kdy v roce 2015 došlo k úmrtí v hodnotě 1,9 na 1000 obyvatel v dané věkové skupině.

4 Rozhovory

Praktická část práce je pojata formou polostrukturovaného interview. Zvolila jsem deset žen, z nichž každá žije zcela odlišným způsobem života. Liší se věkem, počtem dětí, životním stylem, vzděláním, náboženstvím a především svým vlastním náhledem na funkci a postavení ženy v rodině. Každé z respondentek byly položeny pouze tři velmi obecné otázky, se záměrem co nejméně ovlivnit jejich odpovědi. První otázkou byl význam rodiny pro každou z žen, dále jsem se dotazovala na jejich vlastní pohled na sebe samu – na jejich funkci a pozici v rodině. Poslední otázkou jsem se snažila zjistit, jak na ně, jako na ženy, reaguje jejich okolí.

Na začátku každého z rozhovorů jsem respondentce položila otázky týkající se jejího věku, počtu dětí, rodinného stavu, vzdělání, zaměstnání, místa bydliště. S každou z žen byl rozhovor veden v naprostém soukromí.

4.1 Subjekt 1 – matka 3 dětí, samoživitelka

První dotazovanou je žena ve věku 39 let se třemi dětmi (9, 6 a 5 let). Je svobodnou samoživitelkou. Střední školu ukončila získáním výučního listu a nyní pracuje mimo svůj obor jako poštovní doručovatelka v menším městě.

Otázka: „*Co pro vás znamená pojem rodina, jak vnímáte tu vaši?*“

„Teď úplně všechno, co mám. I když jsem ji jako mladá nikdy nechtěla. Tím mladá myslím tak do třiceti, než jsem zjistila, že čekám prvního syna. Tehdy se to nějak zlomilo, asi v polovině těhotenství. Úplně na jeho začátku mě totiž opustil partner, otec syna, takže jsem přemýšlela, jestli vůbec matkou být. Myslím, že jsem se rozhodla nejlíp, jak to jen šlo. Jen jsem to nebrala tak, že jsme rodina. Tu jsem si představovala tak, jako když jsem byla sama dítě – otec, matka, děti. Před prvními narozeninami syna se k nám vrátil jeho otec a my rodina byli. Po 4 letech se nám po roce narodili další dva kluci, ale přítel jednoho dne odešel. Zůstala jsem s nimi sama. Nebylo to jednoduché, na mateřské se třemi dětmi. I teď to občas zvládáme tak tak, zvlášť z finanční stránky. Ale i když nemám přítele nebo manžela, tak nás už jako rodinu vnímám.“

Otázka: „*Jak vnímáte samu sebe? Svoji funkci v rodině?*“

„Ono je to pokaždé jinak. Asi bych se měla hlavně cítit jako matka, být s kluky, když přijdou ze školy a ze školky, věnovat se jim, brát je ven. Jenže to u nás moc nejde. Ráno je vypravím do školy a školky. Starší syn zavede ty mladší do školky, protože já na to nemám čas, musím do práce. Odpoledne ty mladší vyzvedne kamarádka, protože synovi je nedají. Ta se o kluky stará dokud nepřijdu z práce. Většinou se vracím kolem páté, takže to jde a můžu se jim aspoň chvilku věnovat, než začnu vařit, prát, uklízet. Ale některé měsíce nevycházíme s penězi, takže musím vzít ještě druhou práci. To se potom vracím i v devět hodin večer a syny jen zaženu do postele. Když mám chvilku čas přemýšlet o sobě jako o matce, tak mám pocit, že nepatřím mezi ty nejlepší. Často mám výčitky, že jsem klukům nevybrala dobrého otce, takže nemají úplnou rodinu. S tím souvisí i to, že abych nás uživila, musím pracovat za dva. S tím zase souvisí to, že kdybych měla jako mladá rozum, studovala bych, měla bych teď lépe placenou práci a byla doma dřív. Takže je to vlastně pořád dokola jen sebeobviňování. Ale to jen, když u toho nejsou kluci. Jednak na tyhle věci s nimi prostě není čas a taky nechci, aby viděli, že mě něco trápí, když už mě vidí tak málo. Jen musím ještě říct, že i když je to těžký, jak psychicky, tak i fyzicky, snažím se z kluků vychovat dobré lidi, dbám na učení a všechno, co dělám, dělám jen pro ně.“

Otázka: „*Jak se k vám jako k ženě/matce chová vaše okolí?*“

„Řekla bych, že úplně normálně. Jako k ženě tedy určitě. Ale s tím, jak mě berou jako matku, mám občas problém. Ostatní vidí jen to, že nemáme značkové oblečení, nejnovější telefony, kluci mají jeden tablet dohromady. Prostě si asi myslí, že jsem vůbec neměla mít děti, protože je neuživím. Ono to tak samozřejmě není, ale jak už jsem říkala, je to vykoupené tím časem, co se jim nemůžu věnovat. Nikdy mě nenapadlo, že zůstanu sama a budu muset počítat každou korunu, ale i kdybych to věděla, nikdy bych se žádného z nich nezbavila. Je zajímavé, že většinou se s tím přístupem setkávám u žen. Muži to neřeší a já se snažím neřešit ty „supermatky“, které nikdy nemusely řešit to, co já denně. Víc mě mrzí to, jak reagují děti. Zvlášť spolužáci nejstaršího syna. Nejednou přišel domů s tím, že podle ostatních nemá žádnou cenu, protože nemá dotykový telefon, značkové boty a podobně. Jenže tohle člověk nemůže mít za zlé 9letým dětem. Tohle je právě vliv výchovy těch jejich matek, těch podle kterých jsem tou špatnou matkou já a ony jsou ty

nejlepší. Na ně se zase skrz prsty dívám já. Doufám, že z těch mých kluků budou slušní lidé, kterým nebude tak moc záležet na věcech.“

4.2 Subjekt 2 – matka 5 dětí, vdaná, dobrovolně v domácnosti

Druhou dotazovanou je 38letá žena, matka 5 dětí (11, 9, 6, 3 a 3 roky). Má inženýrský titul z ekonomie, je však doma a stará se o rodinu, dům, zahradu a zvířata. Rodina žije na venkově.

Otázka: „*Co pro vás znamená pojem rodina, jak vnímáte tu vaši?*“

„Dar, zázrak. Nevím, jak přesně to pojmenovat. Jsou to lidé, co jsou mi blízcí, které potřebuji snad i k dýchání. A doufám, že i oni mě. Vždycky jsem chtěla založit velkou rodinu, ačkoliv mám pouze jednoho bratra, takže jsem v něčem podobném nevyrostla. V tom pojmu rodina vidí určitě každý něco jiného. U nás do tohoto pojmu zahrnujeme všechny. Prarodiče, rodiče, sourozence, mě, manžela, naše děti. Také do ní počítáme naše zvířata, kterých není zrovna málo. My to prostě máme tak, že každý potřebuje toho druhého a zároveň je každý potřebný. Potrpíme si na tradice, možná jsme až moc konzervativní, ale myslím, že tohle právě drží naši rodinu pohromadě a taky tu nedochází ke konfliktům. Což je asi dáno i tím, že tu každý má předem danou práci, kterou musí splnit. Ono to s takovým množstvím lidí a zvířat v domě jinak ani nejde. Sama bych to všechno nezvládla a manžel pracuje, takže pomáhá jen s těmi nejtěžšími pracemi. Děti tedy mají rozpis prací, úměrných jejich věku, které denně dělají. Asi si už zvykly, protože neodmlouvají. Samozřejmě se to netýká nejmladších dvojčat. Vnímáme to tak, že je to pro ně příprava do života. Aspoň jednou, až začnou žít sami, nebudou překvapení, že prádlo se nevypere samo, odpadky za ně nikdo nevynese. Chceme, aby z nich byli plnohodnotní, vzdělání a společnosti užiteční lidé.“

Otázka: „*Jak vnímáte samu sebe? Svoji funkci v rodině?*“

„Jsem nezastupitelná. Asi tak jako každá matka. I když mám děti, které jsou ve věku, že mi mohou v ledasčem pomoci, tak někdo je to musel naučit. Někdo nad nimi musel stát a hlídat, aby si neublížili. Někdo musel zkontrolovat, jestli je to udělané správně a pořádně. A v neposlední řadě musel někdo chválit. Ale stejně tak si myslím, že nezastupitelný je v rodině i manžel, každé z našich dětí, jejich prarodiče. Každý má tu svoji roli, bez které

by rodina nebyla rodinou. A i když si občas připadám jako uklízečka, kuchařka, učitelka a plno dalších osob v jednom, nikdy bych neměnila. Měla jsem se stát manželkou a potom matkou tolika dětí. Zcela subjektivně si myslím, že tohle všechno dělám dobře. Děti jsou šťastné a zdravé, manžel je spokojený a všichni se mezi sebou máme rádi. A tohle podle mého názoru tvoří právě ta matka. Když je spokojená, v klidu, milovaná partnerem i dětmi, potom tohle všechno může s radostí dávat zpět ostatním členům rodiny. Je to takové kolo, které by se nemělo zastavit.“

Otázka: „*Jak se k vám jako k ženě/matce chová vaše okolí?*“

„Tak různě. Někteří nás znají dlouho, takže ti mě akceptují a jiní mají prostě svůj názor, který si utvoří i bez toho, aniž bychom se spolu vůbec poznali. V poslední době si ale všímám stále častějších negativních reakcí na počet našich dětí. Přijde mi, že dnešní společnost děsí rodiny s více dětmi. Nejvíce mě zaráží výroky o tom, že naše děti jsou neplánované, že se prostě „staly“. Lidé nedokážou pochopit, že jsme je všechny chtěli, plánovali. Ale abych se přiznala, tak poslední dvojčata nás překvapila. Ovšem ne nepříjemně. Další změnou, kterou vnímám, je změna chování čistě vůči mé osobě. Dříve mi přišlo, že pro ostatní měl můj názor větší cenu, když jsem ještě byla „pracující inženýrka“. S příchodem dětí, jako by se ze mě stala nevzdělaná žena, která nemůže nebo nechce pracovat, tak trčí doma a nudí se. Nechápou, že jsem se dokázala vzdát práce, společenského života a místo toho jsem dala přednost péči o rodinu a zahradu. A v neposlední řadě na mě nahlíží jako na jeden z fenoménů poslední doby – „biomasu“. To jen proto, že mám ráda práci na zahradě, chci mít přehled o tom, co jí naše děti. Máme dohromady asi 120 kusů zvířat, u kterých mi s péčí pomáhají děti. Učíme je úctě k přírodě, což teď většině dětí opravdu chybí. On asi ten všeobecný náhled na matky a mateřskou „dovolenou“ zapříčiňuje to, že je dětí čím dál méně, ženy odkládají mateřství na později, nechtějí se vzdát práce. A to vše z důvodu, aby se na ně společnost nedívala jako na méněcenné, nepotřebné. A to je špatně. Mělo by to být naopak – protože ony utváří novou generaci.“

4.3 Subjekt 3 – matka 2 dětí, vdaná, kariéristka

Třetí dotazovanou je žena ve věku 41 let se dvěma dětmi (6 a 4 roky). Je vdaná, žije ve městě a získala dva vysokoškolské tituly. Pracuje jako lékařka – pediatr ve fakultní nemocnici.

Otázka: „*Co pro vás znamená pojem rodina, jak vnímáte tu vaši?*“

„Založení rodiny jsem vždycky vnímala jako další z povinností, kterou musím splnit. Nechtěla bych, aby to vyznělo tak, že jsem ji nechtěla a nejsem ráda, že mám manžela a dvě zdravé děti, ale nikdy jsem neměla pocit, že je to něco, bez čeho nedokážu žít. Nepředstavovala jsem si samu sebe jako nevěstu, a už vůbec ne jako matku. Pravděpodobně je to dáno i tím, že jsem jedináček. Oba rodiče jsou také vysokoškolsky vzdělaní. Lékařskou profesi jsem si prakticky ani sama nevybrala. Byla mi jaksi geneticky předurčena. Samozřejmě, že oba rodiče jsou také lékaři. To znamenalo, že jako dítě jsem hodně času trávila u prarodičů, též zdravotníků, jen již v důchodu. Takže pro mě byl relativní šok, když jsem potkala svého manžela a po půlroční známosti jsme se vzali a tím se mi otevřel úplně jiný svět s jinak fungující rodinou. Podle mého manžela jsou mé vztahy s rodiči chladné, já nic jiného nezažila, tudíž nemůžu soudit. Takže i to určitě hraje velkou roli v mém názoru na rodinu jako takovou. Nejsou to žádné extrémně vřelé vztahy, o kterých slýchám i od matek svých pacientů, ale nepovažuji se ani za extrémní „krkavčí“ matku. Necítím se však dostatečně způsobila hodnotit, jaká forma z těchto dvou je lepší a pro dítě výhodnější. Jediné, co můžu s jistotou říct je, že cokoliv, co se dotýká jakéhokoliv extrému je pro zdravý vývoj dítěte špatné.“

Otázka: „*Jak vnímáte samu sebe? Svoji funkci v rodině?*“

„Nejspíš nejsem klasický prototyp matky. Je to možná dáno i kariérou a také tím, že jsem první dítě měla relativně pozdě. Bylo mi 35 a manželovi 42 let. Manžel má také časově náročnou práci, takže pro syny máme chuť. Ta i vaří, protože tahle činnost nepatří mezi mé oblíbené trávení času. Na úklid máme zase jinou paní. Takže domácí práce vlastně vůbec nedělám. Zato se po návratu z práce snažíme věnovat dětem veškerý čas. Naším nejvyšším zájmem je oba syny všestranně rozvíjet, dopřáváme jim dostatek podnětů k seberealizaci. Ať už se to týká hudby, vzdělání v cizích jazycích, přírodních vědách, tak i ve sportu. Takže si nemyslím, že bych byla špatnou matkou. Spíš naopak. Jen neobletuju

své děti, když si zamanou a nedělám z nich skleníkové květiny. Nicméně je samozřejmě oba s manželem velmi milujeme a v žádném případě bychom je nevyměnili za náš předchozí styl života.“

Otázka: „*Jak se k vám jako k ženě/matce chová vaše okolí?*“

„Abych pravdu řekla, nemám vůbec čas tohle nějak sledovat. A zcela upřímně mě to ani nezajímá. Je jasné, že bude plno matek, co všechno dělají jinak a hlavně lépe. Většinou se setkávám s reakcemi matek dětí ze školky, kam syny vodíme. Nejsou nijak nepřátelské, ale nemůžu ani říct, že by byly kamarádké. Okolí připadám nejspíš rezervovaná. Jediný, s kým mám opravdu problém a komu vadí styl naší výchovy je manželova rodina. Jen tady si myslím, že je to tak ve většině vztahů tchýně vs. snacha, takže nevím, zda se to dá do reakcí okolí počítat.“

4.4 Subjekt 4 – bezdětná žena, vdaná

Čtvrtou ženou, která se zúčastnila rozhovoru, je 46letá veterinářka, žijící s manželem na venkově, kde si otevřela soukromou veterinární praxi, chová mnoho zvířat a pěstuje léčivé byliny za účelem prodeje.

Otázka: „*Co pro vás znamená pojem rodina, jak vnímáte tu vaši?*“

„My jsme obrovská rodina a vím, že na každého člena se můžu spolehnout. Takže rodina pro mě znamená podporu, pomoc, štěstí, ale také určitou měrou starosti a obrovskou zodpovědnost. Prostě všechno má své klady i zápory. Ten největší zápor v té své rodině vidím v tom, že sama děti mít nemůžu. Zkoušeli jsme vše, co bylo možné. Dokonce jsme se i přestěhovali z Prahy na venkov, jestli by nepomohla změna prostředí, útěk od stresu a čerstvý vzduch. Bohužel, ani potom se nám nepodařilo mít dítě. Ale nemůžu říct, že by tím nějak trpěla kvalita našeho života. Spíš jen psychika, ale s tou se dá pracovat. Takže jsme se starali a stále se staráme o synovce a neteře, kteří k nám už několik let jezdí. Dalším, kdo vyžaduje každodenní péči jsou naše zvířata. Máme chovnou stanici psů a koček, dále chováme ovce, kozy, koně, králíky a mnoho dalšího. Takže jsme taková velká, mnohočlenná rodina. Nemám tedy ani moc času na přemýšlení nad tím, o co jsme přišli tím, že nemáme vlastní dítě.“

Otázka: „*Jak vnímáte samu sebe? Svoji funkci v rodině?*“

„Troufám si tvrdit, že jsem nezávislá. Tedy samozřejmě hlavně tehdy, když se mi to hodí. Občas by každá žena měla muži dopřát pocit, že je pro ni nepostradatelný. Já tu nezávislost myslím spíš v tom časovém slova smyslu. Tím, že nemáme děti, není na mě nikdo závislý. Psi i kočky chvíli sami vydrží, když je potřeba. Ovšem u dítěte bych si tohle dovolit nemohla. Takže to vidím jako jednu z výhod, kterou mám. Ale neznamena to, že bych ji ráda neobětovala. Jinak si myslím, že jsem „klasická“ žena v domácnosti. Taková, jaká se vyskytovala asi před padesáti lety, jen mám možnost využít takového luxusu, že si můžu lehnout v zahradě a relaxovat. Jinak dělám všechno to, co dělávala moje máma a co jsem jako malá viděla i u babičky. Uklízím, vařím, peru, mimo to dělám chuťu dětem svých sourozenců, odchovávám štěňata a koťata, dojím kozy, dělám sýry, pěstuji bylinky, ze kterých míchám bylinné směsi, a do toho pracuji. Výhodou je ordinace přímo v domě, takže nejsem vázaná žádnou pracovní dobou. A už zase jsme u té nezávislosti. Už jsem si na ni zvykla a vyhovuje mi. S manželem jsme nezkoušeli žádnou alternativní formu početí, jelikož mi to přijde proti přírodě. Samozřejmě neodsuzuji ty, co to zkouší i touto cestou, jen pro nás to prostě nebylo. I tak si myslím, že mám šťastný život a to hlavně díky chápavému manželovi a skvělé velké rodině.“

Otázka: „*Jak se k vám jako k ženě chová vaše okolí?*“

„Jsem v podstatě pozitivní člověk, takže se většinou setkávám pouze s lidmi, kteří jsou ke mně milí, hodní, přátelští. Nebo jsem tak moc pozitivní, že si to nalhávám. Těžko říct. Ale zcela nesobecky a nekriticky můžu říct, že ačkoliv jsem žena, vnímají mě jako odborníka ve své profesi a dávají mi najevo jakousi úctu, nebo obdiv. Tady se musím přiznat, že mi to samozřejmě dělá dobře. Každý chce dělat práci, kterou miluje a ještě být za ni chválen. A pokud se na to podívám z pohledu bezdětné ženy, tak jsem se nesečkala s tím, že by na to někdo poukazoval. Možná je to i dnešní dobou, kdy to není nic neobvyklého, když dá žena přednost kariéře před dětmi. To, že u nás to je jinak, to už nikdo netuší. Takže i když to mají ženy údajně v dnešní společnosti těžké, myslím si, že já jsem to ještě vyhrála.“

4.5 Subjekt 5 – matka, 1 dítě, samoživitelka, žijící u rodičů

Další ženou, která poskytla rozhovor je 26letá matka 1 dítěte (4), středoškolačka právě studující vysokou školu, pracující na pozici finančního konzultanta. Žije v malém městě v domě, společně s jejími rodiči.

Otázka: „*Co pro vás znamená pojem rodina, jak vnímáte tu vaši?*“

„Rodina je pro mě zázemí. Bez nich bych toho moc nezvládla. Vždycky jsem byla cílevědomá, chtěla jsem dosáhnout všeho, co jsem si usmyslela. A v tom mě moje rodina vždycky podporovala a pomáhala mi. Jsem jediné dítě, takže je možné, že na mě byla máma vždycky hodně fixovaná. Stejně to ale mám i já teď s dcerou. Určitě si však nemyslím, že bych byla rozmazlovaná. Ne víc, než ostatní. Jen rodiče nemuseli volit, či prosby a výmysly splní jako první. V tomto jsem to asi jednoduší měla. Nemusela jsem se se sourozencem prát o pozornost rodičů. Proto taky chci, aby moje dcera zůstala jedináčkem. Rodina je totiž od toho, aby zvládla dítěti zabezpečit všechno, co pro svůj růst a vývoj potřebuje. V tomhle ji opravdu nechci omezovat. Bude z nás tedy taková malá rodina. Jestli pro ni najdu správného tatínka, tak i úplná. Zatím nám tu přítomnost muže, o kterého se můžu- opřít, supluje má máma s tátou. Takže samy určitě nejsme a dcera rodinu, ve které může vyrůstat, má perfektní. Aspoň si to myslím. Dokonce má i mužský vzor ve svém dědovi, takže nám teď nic nechybí.“

Otázka: „*Jak vnímáte samu sebe? Svoji funkci v rodině?*“

„Když jsem zjistila, že jsem těhotná, byla jsem hodně mladá. Pro některé jsem možná byla ještě dítě. Bylo mi jednadvacet. V tu chvíli jsem asi nemyslela. Byla jsem nešťastná. Měla jsem tolik plánů. Chtěla jsem na vysokou, cestovat, zkusit získat práci v zahraničí. A já místo toho všeho byla těhotná, takže tehdy jsem se nevnímala vůbec nijak dobře. Spíš jsem si říkala, jak se to mohlo stát zrovna mně. Dokonce jsem neměla ani partnera. Takže tehdy jsem se cítila různě, jen ne jako nastávající matka. A nebýt rodičů, nejspíš by se dcera nenarodila. Vnímání sebe samotné se mi změnilo v den porodu. Tehdy jsem pochopila, že to všechno je správně. Byla jsem vděčná rodičům, že mě nenechali udělat něco hloupého. Takže teď vlastně sama sebe vnímám jako konečně dospělou, zodpovědnou, klidnou a taky spokojenou matku. Jen funkcí, krom matky, v rodině moc nemám. Nemám své bydlení a dva roky po porodu jsem začala pracovat. O dceru se doma stará babička, takže jsem

v klidu a můžu bez výčitek vydělávat peníze, abych ji zabezpečila. Takže většinu věcí doma dělá má máma.“

Otázka: „*Jak se k vám jako k ženě/matce chová vaše okolí?*“

„V době těhotenství jsem přišla o většinu svých kamarádek. Nebo tehdy jsem je tak brala. Jenže jakmile jsem nemohla dělat to, co ony, prostě mě odstříhly. To bylo takové první odmítnutí od okolí. Další bylo, když jsem nezapadla mezi ostatní, starší matky, které na všechny předporodní kurzy a návštěvy lékařů měly doprovod – partnera. Se mnou chodila máma, takže zase se na mě koukalo skrz prsty. Ale všechno jsem to nějak zvládala. Nejhorší bylo najít práci. To jsem kolikrát byla opravdu na dně. Jako studentka vysoké školy a ještě k tomu matka jsem byla naprosto neperspektivní. Nepomáhalo ani to, když jsem vedla, že pro dceru mám hlídání klidně na celý den. Prošla jsem 37 pohovorů, než jsem uspěla. Naštěstí aspoň ve škole jsem se nesetkala s nějakým vylučujícím chováním. Takže jako k ženě se ke mně okolí chová přijatelně. Jako k mladé matce, žijící u rodičů a bez partnera, tam v chování vnímám předsudky a nedůvěru, že bych to mohla sama zvládnout.“

4.6 Subjekt 6 – matka, 2 děti, samoživitelka, postižené dítě

Šestou respondentkou je žena ve věku 52 let. Je matkou 2 dětí (26, 23), z nichž mladší syn trpí dětskou mozkovou obrnou a je na invalidním vozíku. Je samoživitelkou, má partnera a žije na malém městě.

Otázka: „*Co pro vás znamená pojem rodina, jak vnímáte tu vaši?*“

„Děti, ty především. Potom také rodiče, sourozenci, synovci a jejich partneři. Moje rodina je relativně velká. Mám dva sourozence a já jsem nejmladší. Tím jsem občas, jako nejmladší sestra, trpěla. U prarodičů to mělo zase výhody, takže to bylo relativně vyrovnané. Dodnes máme všichni velmi blízké vztahy, často se scházíme. Takže rodina je pro mě hlavně pocit jakési sounáležitosti. Vždycky se mi všichni snažili pomoci, co to jen šlo. Zvláště, když se mi narodil nemocný syn a já s ním a s dcerou zůstala sama. Nejdůležitější pro mě nebyla ani tak ta pomoc, jako spíš to, že jsem věděla, že kdybych potřebovala, budou tu pro mě. Nejlíp tehdy zafungovali rodiče. Pomáhali mi jak finančně, tak i s dcerou, které jsem se občas nemohla věnovat tak, jak bych chtěla. Například když

jsem se synem jezdila do lázní, nebo jsem s ním byla v nemocnici. To byla asi ta největší pomoc. A pak i to, že můj táta dokázal dětem nahradit jejich otce, který odešel. Ale zapojovali se i ostatní členové rodiny a nikdy nedali najevo nějaký nesouhlas, nebo jiné námitky s tím, že se starám o syna a i k němu se vždy chovali jako k ostatním, zdravým, dětem v rodině. Za tohle jim budu vždy vděčná.“

Otázka: „*Jak vnímáte samu sebe? Svoji funkci v rodině?*“

„Ačkoliv mám už dvě, věkem dospělé děti, funguji pořád jako matka malého dítěte. Syn je sice relativně samostatně pohyblivý, doma se přesunuje sám lezením po kolenou, ve všem ostatním je na mě závislý. Ať už jde o hygienu, stravu, pohyb venku, lékařskou péči, cvičení. Ve většině věcí potřebuje moji asistenci. Ke všemu ostatnímu ještě trpěl epilepsií, takže jsem hodně nocí ani nespala. Není to nic lehkého, ale za ty roky si člověk zvykne. Zároveň samozřejmě dělám to, co každá žena – starám se o domácnost. Občas také chodím vypomáhat do rodinné restaurace. Hlavně z důvodu, že potřebuji přijít mezi lidi a na jiné myšlenky. To v době, kdy je syn v denním stacionáři, který během školního roku navštěvuje. V tom vidím velké plus, protože tam dosáhl pokroků, o kterých se mi ani nesnilo a doma bych to sama těžko zvládla. Nejnáročnější je péče o syna z fyzické stránky. Přece jen je to už dospělý muž, který je vyšší než já. Zatím to ale zvládáme. Dcera už několik let bydlí sama a dost daleko. V případě nutnosti zastane péči o svého bratra skoro stejně, jako se o něj starám já, takže mi občas pomůže jeho pohlídáním a já mám pár dnů, kdy si můžu odpočinout. Protože tohle je práce na 24 hodin denně po celý rok.“

Otázka: „*Jak se k vám jako k ženě/matce chová vaše okolí?*“

„Dříve jsem si brala osobně, když jsem někam se synem šla a lidé na mě vyloženě zírali. Tedy spíš na syna, ale to je skoro totéž. S tím jsem se relativně smířila a taky už hodně let žijeme v jednom městě, na stejném místě, kde nás lidé znají a nemají potřebu už tak „civět“. Jinak většinou se setkávám s reakcemi, že mě lidé obdivují za to, že péči o syna zvládám. Ale vyskytují se i lidé, kteří nechápou, proč jsem syna nedala do ústavu, protože jsem mohla mít mnohem jednodušší život. Nechápou, že ať je jakkoliv nemocný, pořád je to jedno z mých dětí a nemůže za to, co se mu stalo. Já bych s tím žít nedokázala. Další typ lidí, se kterými jsem se už několikrát setkala, mi řekli, že se nemám tak špatně, když nemusím do práce, dostávám na syna peníze a dokonce jsme dostali i příspěvek na auto.

Na tohle, bohužel, nemám vůbec co říct. Snad jen to, že bych raději chodila do práce, neměla auto a moc peněz, ale měla bych zdravé dítě.“

4.7 Subjekt 7 – matka 3 dětí, samoživitelka, nábožensky založená

Sednou ženou, poskytující rozhovor, je pětadvacetiletá matka 3 dětí (6, 4, 2), která s nimi žije v bytě u přátel. Dosažení vzdělání je středoškolské s maturitou. Před šesti lety se stala členkou nejmenované náboženské skupiny.

Otázka: „*Co pro vás znamená pojem rodina, jak vnímáte tu vaši?*“

„Rodina pro mě byla vždy důležitá. Vyrůstala jsem na malém městě v domě s mámou, tátou a dvěma sourozenci. Všichni jsme byli velmi nábožensky založení. Když mi bylo osmnáct, poznala jsem muže, který byl členem jedné náboženské skupiny. Zamilovala jsem se a přestěhovala se, abychom mohli žít spolu. Brzy potom jsem poprvé otěhotněla. Rodiče to nenesli zrovna nejlíp. Po častých hádkách došlo tomu, že jsme přerušili vzájemné kontakty a od té doby se neviděli. Je to sedm let, co jsem je viděla naposledy. Zatím nepoznali své vnučky a to mě hodně mrzí. Vztah s otcem dětí bohužel skončil, takže rodinu tvořím jen já a moje dcery. Zároveň za rodinu můžu považovat i členy naší komunity.“

Otázka: „*Jak vnímáte samu sebe? Svoji funkci v rodině?*“

„Jsem matka. To je pro mě hlavní. A to je jediná věc, kterou bych nikdy nevzala zpět. Jinak bych změnila vše, kdyby to bylo možné. Udělala jsem chybu, když jsem odmítala slyšet argumenty rodičů. Rozhodla jsem se jít za svým a dopadla jsem špatně. Manžel se po narození první dcery změnil. Začal podnikat a spolu s tím se začal stýkat s nevhodnými lidmi. Doma si neúspěchy vybíjel násilím a mimo domov drogami, i když mu je víra zakazovala. Neměla jsem na vybranou a musela jsem zůstat i s dcerou v jeho bytě. Neměla jsem kam jít a nechtěla jsem si před rodiči přiznat, že měli pravdu. Stavby a chování manžela se měnilo podle toho, jak se mu dařilo v práci. Postupem času se narodily ještě dvě mladší dcery. To bylo v období, kdy se manželovi dařilo a byl zase stejný jako dříve. Jenže před rokem to šlo s podnikáním z kopce a manžel se vrátil k drogám. Násilí se začalo stupňovat a já se rozhodla odejít. Jenže v této komunitě je to mnohem náročnější, než normálně. Nepracovala jsem, musela jsem být doma s dětmi,

takže jsem neměla peníze, neměla jsem kam jít a když jsem žádala o pomoc, měla jsem zůstat poslušná svému muži. Neměla jsem svobodnou vůli, peníze, ani kam jít. Když manžela začala stíhat policie kvůli drogám, ujala se nás s dcerami jedna rodina.“

Otázka: „*Jak se k vám jako k ženě/matce chová vaše okolí?*“

„Jediné lidi, které kolem sebe mám, jsou mé dcery a členové komunity. Není možné z ní vystoupit. Mám malé děti, se kterými někde potřebuji žít a to, že jsem členkou komunity mi umožňuje žít s dcerami u jiných členů. Teď bydlíme ve třípokojovém bytě s další rodinou, kterou tvoří manželé a dvě děti. Je nás tu tedy osm. Už jen z tohoto důvodu se na mě mé okolí nedívá zrovna nejlíp. Zbylé lidi vidí zase pouze to, že podle zvyklostí komunity jsem měla zůstat s manželem za všech okolností. Kdybych ovšem věděla, že mi rodiče odpustí to, co se stalo za posledních sedm let, z komunity bych vystoupila a bydlela s nimi. Bohužel takové řešení nejspíš možné nebude. Takže můžu jen doufat, že budu schopná s dcerami jednou odejít.“

4.8 Subjekt 8 – matka 3 dětí, vdova

Osmou dotazovanou je žena ve věku 79 let, která má tři dospělé děti (61, 56, 51). Je v důchodu a již čtyři roky vdova. Žije v menším městě.

Otázka: „*Co pro vás znamená pojem rodina, jak vnímáte tu vaši?*“

„Mám velkou rodinu, se kterou se vídám často. Nejčastěji s dětmi, protože vnoučata jsou pracovně velmi vytížená. Děti mám tři a každé z nich má dvě děti. Mám tedy pět vnuků a jednu vnučku. Od nich už mám i pravnoučata, dvě holky a jednoho kluka. Takže jsme opravdu velká rodina. Ale já jsem na to zvyklá už z té doby, když jsem byla dítě. Měla jsem čtyři sourozence a žili jsme v jednom době i s oběma mými prarodiči. A manžel měl dokonce sedm sourozenců, takže nás bylo vždy hodně. Je hezké, když se scházíte a vidíte ty generace, u kterých jste na začátku vy sami. Jsme na ně všechny moc hrdá.“

Otázka: „*Jak vnímáte samu sebe? Svoji funkci v rodině?*“

„Já si nemyslím, že bych se měla vnímat nějak zvláštně. Jsou jiné ženy, co mají i víc dětí, takže v tomto nic speciálního. Ale zase vím od velkého množství mých přítelkyň, že i když mají víc dětí, nechodí za nimi na návštěvy tak často, jako ti mí. Takže si myslím, že jsme je s manželem nevychovali špatně. A to, co jsme je naučili zase oni předávají svým dětem.“

To je takové naplnění všeho, co jsme do nich vložili. V tohle jsme s manželem doufali, když jsme přemýšleli nad tím, jestli je vychovávané správně. Ono se to totiž člověku vrací. Nebylo to s nimi vždycky lehké, ale teď to zase nemají lehké oni se mnou. Už fyzicky nezvládám tolik věcí, co dříve a často bývám nemocná. I v takových případech mám vždy někoho, kdo se postará a pomůže mi. Největší radost mám z toho, že to všichni dělají sami z vlastní vůle. Takže se, na rozdíl od jiných v mém věku, nemusím nikoho doprošovat a díky tomu nemám pocit, že někoho obtěžuji.

Otázka: „*Jak se k vám jako k ženě/matce chová vaše okolí?*“

„Jsem stará, takže se ke mně i tak chovají. A není to jen tím, že mě někdo pustí sednout, abych nemusela stát ve frontě u doktora. Věk je něco, co nezastavíme, takže si prostě musím zvyknout. Má to ale i své výhody. Na okolí staří lidí působí tak, že mají spoustu zkušeností, takže se ti mladší chodí ptát, chodí si pro radu. To mi dává pocit, že tu nejsem ještě úplně zbytečná, že mám ještě něco, co můžu předat jiným. Nespornou výhodou, co oproti mladším my starší máme je hodně volného času. Navštěvuji různé spolky a akce pro seniory, kde ani zdaleka nepatřím mezi ty nejstarší. Jsou to milí lidé a já se snažím být pro své okolí také taková. Nechci být tou protivnou „bábou“, která obtěžuje své okolí samými stížnostmi a blokuje v supermarketu uličky nákupním vozíkem. Na tohle jsem měla až moc hezký a spokojený život.“

4.9 Subjekt 9 – bezdětná žena, vdaná

Devátou ženou je čtyřiatřicetiletá bezdětná kadeřnice, žijící s manželem v Praze. Je to energická žena se spoustou zájmů a koníčků, která se ráda věnuje své práci.

Otázka: „*Co pro vás znamená pojem rodina, jak vnímáte tu vaši?*“

„Mám manžela, to je moje rodina. Jinak samozřejmě mám rodiče a jednoho sourozence, ale když se řekne rodina, představím si hlavně manžela. Asi je to tím, že s ním trávím prakticky všechnen volný čas a rodiče navštěvujeme pouze občas, jsme pracovně hodně vytížení a navíc oba děláme to, co nás baví, takže je těžké se od práce odtrhnout. To je právě i věc, kterou se teď společně snažíme vyřešit. Jestli mít dítě, nebo ne. Je pro to nejvyšší čas, ale pořád si nejsem jistá, jestli jsem dost zralá na to být matkou. Nechci udělat něco, čeho jednou můžu litovat a odnese to potom i to dítě. Je to zodpovědnost, na

kterou nejspíš ještě nejsme připravení. Já ani manžel. Takže uvidíme do budoucna, jak velká rodina z nás nakonec bude.“

Otázka: „*Jak vnímáte samu sebe? Svoji funkci v rodině?*“

„Já se v první řadě snažím být ženou. To je totiž něco, co mi u ostatních většinou chybí. Všechny ženy se dnes ohání emancipací a potom zůstávají samy, protože každý muž se chce cítit potřebný a důležitý v životě ženy. A když mu žena dává najevo, že ho k ničemu nepotřebuje, hledá jinde. Tam, kde potřebný bude. Zároveň se snažím být ženou i vzhledem. Ženy, které mají svého muže, dle jejich názoru jistého, ztrácí snahu být pro něj stále atraktivní. Potom to dopadá stejně, jako v prvním případě. Takže já samu sebe vnímám jako ženu, co se stará o domácnost, svého muže a zároveň se snaží pro něj být hezká. Naprosto zásadně totiž odmítám rozvody. Ne, že bych byla nějak fanaticky věřící, ale vnímám to jako selhání, kterému je možné předejít. Tak mu předcházím. Jen nevím, jestli bych byla schopná tenhle, mnou nastavený standart udržet, kdybychom měli dítě. Je to další důvod, proč mateřství stále zvažuji.“

Otázka: „*Jak se k vám jako k ženě/matce chová vaše okolí?*“

„Muži velmi dobře, ženy jako namyšlenou „ženskou“, která je povrchní, protože se snažím vypadat dobře a je to pro mě důležité. Když to řeknu opravdu tak, jak si myslím, že to je, tak ostatní ženy prostě žárlí a mají strach, aby mně podobná žena jejich manžela nebo přítele neodvedla od rodiny. Jen si neuvědomují, že ten čas a energii, co vkládají do hodnocení mé osoby, by mohly využít právě pro sebe. Snažím se ty jejich pohledy a připomínky nevnímat, jen to občas jde těžko. Nejhorší je, když se zapojí i rodina. Při každém rozhovoru zkouší zapojit téma dětí. Dříve jsem to vnímala spíše jako legraci, ale dnes je to už cílený nátlak. Jakoby každá žena musela mít děti, bez nich je neúplná. V případě, že je má, tak se z ní ovšem stává „pouze matka“ a přijde mi, že ztrácí své postavení ve společnosti, které měla před mateřstvím a potom ho těžko dostává zpátky. Takže těžko jde říct, co všechno se od nás žen vlastně očekává.“

4.10 Subjekt 10 – mladá žena, matka 1 dítěte

Poslední ženou, která poskytla rozhovor je 18letá slečna, matka jednoho dítěte (6m). Žije s dcerou u rodičů a z důvodu těhotenství nedokončila studium v oboru kadeřnice. Bydlí na malé vesnici.

Otázka: „*Co pro vás znamená pojem rodina, jak vnímáte tu vaši?*“

„Zvykám si na to, že mám půl roku dceru. Samozřejmě nebyla plánovaná. Nemám dokončenou školu, s přítelem spolu občas vycházíme, občas ne. Takže moje rodina je dcera a přítel. I když bydlím u matky, nejsou naše vztahy dobré. Od mých 13 let jsem byla tři roky v dětském domově i s bratrem, protože se po rozvodu rodiče nemohli dohodnout, kdo z nich se o nás bude starat a matka začala i hodně pít, takže jsme jí byli tou dobou s bratrem úplně jedno. Tohle zkazilo všechny vztahy. Podle mě se to už nikdy nezlepší. Ale jsem ráda, že mám s malou aspoň kde bydlet. To, že mě rodiče tlačili, abych šla na potrat, těm vztahům taky moc nepomohlo. Doufám, že se vztahy mezi mnou a přítelem dají dohromady a začneme bydlet spolu. Ale bude to ještě trvat, protože si nejprve musí dodělat školu. Takže jsem vlastně na většinu věcí sama. Hlavně na starosti o dceru. Jenom vím, že nechci být taková matka, jakou jsem měla já. Zároveň jsem ale trochu pochopila i to, proč byla matka taková, jaká byla, když jsme byli děti. Není to snadné se sama starat o děti.“

Otázka: „*Jak vnímáte samu sebe? Svoji funkci v rodině?*“

„Asi jsme nebyla dostatečně připravená na to, mít dceru. Někdy sedím doma a jsem naštvaná, protože bych chtěla jít ven s kamarádkami, se kterými jsem chodila do školy. Na fotkách vidím, jak si užívají a já doma přebaluju plínky. Taky mě štve, že nemám dokončenou školu. Vůbec nevím, co budu dělat, až malá vyrostne a půjde do školky. Neměla jsem předtím práci, takže se nemám kam vrátit a někdy tou dobou by měl ukončit přítel studium. Ten taky nemusí najít práci hned. Takže mi dělá starosti i to, z čeho budeme žít. Nepřijde mi, že bych byla dobrá máma, jen se o dceru starám a říkám si, že by možná bylo lepší, kdybych tehdy poslechla a neměli bychom ji. Ale ráda ji určitě mám. Jen jsem prostě nebyla zralá. Ale to bych třeba nebyla nikdy.“

Otázka: „*Jak se k vám jako k ženě/matce chová vaše okolí?*“

„Tak bydlíme na malé vesnici, kde každý každého zná. Pokud jdu ven s kočárem, dívají se na mě, jako bych nebyla úplně normální, nebo jako že jsem provedla něco, co bylo hodně špatné. Často slyším poznámky typu, že dítě by nemělo mít dítě a podobně. Jako asi mají částečně pravdu, ale mohli by pochopit, že pro mě to taky není zrovna lehké. A taky se kvůli těmhle řečem hádáme doma s matkou. Protože někteří, místo aby řekli přímo mně, co si myslí, tak to říkají jí. A taky jí už několikrát řekli, že to je její vina, protože nejsem dobře vychovaná. To ji naštve a potom se doma hádáme. Dřív měly ženy děti v tomhle věku normálně, tak nevím, co jim tak strašně vadí. O malou se starám, je zdravá, čistá, nakrmená, chodím s ní na procházky. Takže jí nic nechybí a ten zbytek jim snad může být jedno. No a samozřejmě už taky nemám ty kamarádky, co dřív. Ze začátku chodily na návštěvy, ale to byly jen zvědavé. Okolí se teda ke mně nechová zrovna nejlíp. Dovedla bych si to představit lepší. Ještě uvidím, jak se k tomu postaví ve škole, až se budu chtít vrátit. Snad mě tam vezmou.“

Závěr

Bylo velmi zajímavé a zároveň poučné dělat rozhovor s tolika různými ženami, které mají zcela odlišné životy a řeší různé problémy všedního života. Druhým největším rozdílem, který jsem mezi nimi pozorovala, kromě věku, byl jejich rodinný stav. Ženy, které měly stálého partnera, nebo byly vdané, působily mnohem klidněji a jistěji, když odpovídaly na otázky týkající se rodiny. I společností jsou lépe vnímány ženy, které mají dlouhodobý vztah než ty, které vychovávají děti samy. Velkým předsudkem společnosti je to, že matky samoživitelky nedokážou věnovat dětem tolik času, jako ostatní matky. Tohle se částečně potvrdilo u subjektu 1, kdy musela matka 3 dětí často chodit do dvou prací, aby zvládla své děti dostatečně zabezpečit. Ostatním samoživitelkám se dostávalo dostatečné podpory od rodiny, takže nelze přesně určit, kolik času na děti by měly, kdyby subjekt 5 neměl podporu ve své matce, která jí hlídá dítě a dotazovaná číslo 10 neměla možnost zdarma bydlet u matky v domě.

Dalším rozdílem, který byl v přístupu k rodině velmi zásadní, bylo vzdělání a pracovní vytížení žen. Matka 5 dětí se dokázala vzdát kariéry a zaměřila se pouze na rodinu, naopak žena se dvěma dětmi, pracující jako lékařka, odmítá vzdát se práce, kterou miluje a která ji naplňuje možná i více než samotné mateřství. Také se potvrdil trend dnešní doby, kdy matky s kariérou a vyšším vzděláním rodí své potomky později. Z pohledu společnosti není lehké být matkou, která se hodlá i s dětmi věnovat kariéře, jelikož je na ni nahlíženo tak, že o své děti nemá zájem, má radši práci než rodinu a podle některých by dokonce ani ženy s kariérou děti mít neměly. Zároveň však společnost vnímá jako problém i nedostatečné vzdělání matky. Na ženy je v tomto případě vyvíjen velký tlak, se kterým se některé velmi těžko vypořádávají. Jako paradox lze také vnímat to, že společnost spíše akceptuje matky samoživitelky, nežli matky, které se věnují kariéře a ke svým dětem najímají například chůvu. I když čas, investovaný do potomků u obou typů těchto žen může být přibližně stejný.

Největším rozdílem, který však byl i tím nejzásadnějším ve fungování rodin dotazovaných žen, bylo prostředí, ze kterého ženy pocházely. Jejich původní rodina. V případě, že se jednalo o rodinu, která mezi sebou měla pevné vztahy, ženám bylo v dětství poskytnuto zázemí, vyrůstaly v bezpečí a případně i v úplně fungující rodině, vztah jich samotných

k mateřství byl mnohem kladnější, než tomu bylo v opačných případech. Například v rozhovoru s matkou pěti dětí byla několikrát zmíněna její původní rodina, které si velmi váží, má s nimi stále kladný vztah a na tomto základě se také rozhodla mít sama velkou rodinu. Naproti tomu lze uvést příklady číslo 7 a 10, kdy samotné ženy dnes nemají zcela spokojený život a vztahy s jejich původní rodinou nejsou zrovna nejlepší. Řekla bych, že je tím ovlivněn i jejich vztah vůči vlastním dětem.

Všechny dotazované ženy se cítí ve společnosti dobře. Neuvědomují si, že by chování vůči nim bylo ovlivněno tím, že jsou to právě ženy. Což se ovšem nedá říct o ženách, které mají děti. Ty se sami vnímají podstatně lépe, než je, dle jejich názoru, vnímá okolí. Často si připadají společností utlačované a odsouvané. Dokonce i ze vzdělaných žen se v očích lidí stávají „pouze“ matky, které nemají žádný vlastní názor a nejsou plnohodnotnou součástí společnosti. Tenhle problém se pokouší změnit média, která v posledních letech často zveřejňují články a dokumenty, zaměřující se na důležitost matek v dnešní společnosti. Přece jen jsou to osoby, které vychovávají další generaci, která je a bude velmi potřebná pro všechny a to z mnoha různých hledisek. Ať už sociálního či ekonomického, nebo mnoha jiných.

Postavení žen v dnešní rodině a tím samozřejmě i ve společnosti je vnímáno mnoha velmi rozlišnými způsoby. Sama společnost je různorodá snad více, než kdy dříve byla. Tudíž celkové postavení ženy v rodině lze hodnotit jen těžko. Každá rodina má své tradice, svůj systém na jehož principu funguje a každý člověk má zcela jiné představy o své rodině. Jediné, co lze s jistotou říct je to, že současná situace je velmi otevřená a společnost dostatečně liberální. A to natolik, že většina typů rodiny je tedy akceptovatelná. To, co v dřívějších dobách bylo považováno za nepřípustné, jako například soužití dvou osob stejného pohlaví, je dnes většinou společností považováno za normální. Každý má však nastavené jiné hodnoty a snadno odsuzuje to, co se jim vymyká.

5 Seznam použitých informačních zdrojů

5.1 Odborná literatura

BIČÁKOVÁ, A.: Od mateřství k nezaměstnanosti: postavení žen s malými dětmi na trhu práce. Praha: Národohospodářský ústav Akademie věd České republiky, 2015. 24 s. ISBN 978-80-7344-354-2

COLOROSO, B.: Krizové situace v rodině. 1.vyd. Praha: Ikar, 2008. 239s. ISBN 978-80-249-1027-7

GJURIČOVÁ, Š.: Podoby násilí v rodině. 1.vyd. Praha: Vyšehrad, 2000. 101s. ISBN 80-7021-416-3

LINKOVÁ, M.: Nejisté vyhlídky, proměny vědecké profese z genderové perspektivy. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2013. 193s. ISBN 978-80-7419-145-9

LOUCKÁ, P., TRAPKOVÁ, L. a CHVÁLA, V. : Žena a muž v rodině. Praha: Vyšehrad, 2014. 231 s. ISBN 978-80-7429-479-2

MAŘÍKOVÁ, H. (ed.) Proměny současné české rodiny (rodina - gender - stratifikace). Praha: Slon, 2000. 170s. ISBN 80 85850-93-1

MATOUŠEK, O.: Rodina jako instituce a vztahová síť, 3.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 161 s. ISBN 80-86429-19-9

MOŽNÝ, I.: Rodina a společnost. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2011. 323s. ISBN 978-80-86429-87-8

PLZÁK, M.: Klíč k výběru partnera pro manželství. 5. vyd. Praha: Motto 3, 2010. 190s. ISBN 978-80-7246-505-7

PREKOP, J.: Malý tyran. 7.vyd. Praha: Portál, 2014. 159s. ISBN 978-80-262-0773-3

SATIR, V.: Kniha o rodině. 2. čes. vyd. Praha: Práh, 2006. 357s. ISBN 80-7252-150-0

SOBOTKOVÁ, I.: Psychologie rodiny. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 173s. ISBN 80-7178-559-8

VODÁKOVÁ, A.; VODÁKOVÁ, O. (ed.) Rod ženský: Kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?. Praha: Slon, 2003. 356s. ISBN 80-86429-18-0.

5.2 Internetové zdroje

www.czso.cz: Internetová stránka Českého statistického úřadu [Cit. 2017-06-26].

www.abcrodinnepravo.cz: Internetová stránka zabývající se rodinným právem [Cit. 2017-06-26].

NEUMANN, S. K. Dějiny ženy, Populárně sociologické, etnologické a kulturně historické kapitoly [online], Ceskaknihovna.wordpress.com, 02/2013. [cit. 2017-06-22]. Dostupné z WWW: <https://ceskaknihovna.files.wordpress.com/2013/02/neumann-dejiny-zeny1.pdf>

ČERMÁK, Jindřich. Postavení ženy ve společnosti se zaměřením na Českou republiku [online], Epolis.cz, 10. 11. 2003. [cit. 2017-06-22]. Dostupné z WWW: <http://www.e-polis.cz/clanek/postaveni-zeny-ve-spolecnosti-se-zamerenim-na-ceskou-republiku.html>

MASARYK, T. G. Moderní názor na ženu [online], Blisty.cz, 27. 11. 2007. [cit. 2017-06-22]. Dostupné z WWW: <http://www.blisty.cz/2007/11/27/art37521.html>. ISSN 1213-1792